

JUKKA VIIKILÄ HIEKKALINNAT

*Erittelyjä
rakkausromaanien
varten*

HELSINGISSÄ KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

- s. 5 Paul Celan: *Lumen ääni*, suom. Riikka Johanna Uhlig
s. 75 Eeva Kilpi: *Tamara*
s. 105 Clarice Lispector: *Oppiaika eli Nautintojen kirja*, suom. Tarja Härkönen
s. 137 Novalis: *Fragmentteja*, suom. Vesa Oittinen
s. 143 Gösta Ågren: *Tääl*, suom. Caj Westerberg
s. 165 Paavo Haavikko: *Talvirunoja*

Copyright © Jukka Viikilä ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

ISBN 978-951-1-47070-0

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2024

ENSIMMÄINEN OSA

sinulle, joka yksitellen heidät myönnät

PAUL CELAN

Kun isän kuoltua perin talon Pärnussa, jätin Helsingin siltä istumalta. Helsinkiläinen rakkaus ei ollut minua varten, sen loputon puhumattomuus, vihjeillä rakastaminen, yhteinen kuoleman odotus. Aivan kaikki oli Helsingissä toivomus kuolemasta. Tärkeintä oli ettei mitään ollut liikaa, syötävää, juotavaa, iloa, kannustamista, hellyyttä, kosketusta, sisäisten riemujen jakamista. Keskustelu oli vain murheellisia sanaleikkejä, tietovisailuja, pienten ihmisten pienentämistä. Kaikki mikä olisi voinut hehkua tai kohota siivilleen, mitä-töitiin armotta, tehtiin naurunalaiseksi. Vahingoniloinen tirs-kuminen olikin puhtain ilon muoto johon heidän sydämensä kykeni. Elämä oli uuvuttavaa lautapeliä syöpälääkärin odotus-huoneessa.

Tai sitten katsoin kaupunkia rakastettuni sammunein silmin. Joku toinen näki sen mahdollisesti kirikkaammin eikä palellut niin kuin minä. Helsingin tuulisilla rannoilla oli joskus harhailevia pareja, joista huomasi jo kaukaa että heillä oli liitto josta muut eivät tieneet. Mutta hekin katsoivat kaukaisuuteen, merten taakse.

Tapasin taas eilen Juhanin. Isän kuolemasta on kaksi vuotta. On kolmas kesäni Pärnussa. Istuimme jäätelökioskin tuoleilla rantapuistossa, markiisien alla. Meren motiivit kantoivat puistoon, tepastelevat lokit, pyyhkeisiin kääriytyneet vartalog,

kaikkinainen huolettomuus. Pärnussa ranta jatkuu kaupunkiin ja sen yli.

Juhani on minua kaksikymmentäkolme vuotta vanhempi. Miehen piirteiden takaa näen, että hän on ollut pitkään poika.

Juhani on kaksinainen. Hän saattaa puhua mitä tahansa joutavuuksia, ja usein puhuukin, mutta hänen olemuksensa on kokonaan muuta, katse on lähellä ja peräisin kaukaa. En tiennyt sellaista tiiveyttä olevan. Kaikki hyvä on peräisin toisesta maailmasta. Jos ei aivan sellaisenaan, niin mukana on aina kajoa, lämpöä, tuttuutta joka on peräisin toiselta puolelta.

Mitään arkisia kirjoja en ole koskaan osannut lukea, tai kuunnella ihmisiä jotka ovat pukeutuneet huoliin.

Myöhään eilen illalla kun painoimme päämme tyynyyn, kuuntelimme aaltoja, miten ne vyöryivät rantaan ja hiekalle. Isän talo ei ole rannalla, mutta pitkä päivä aurinkotuoleissa oli saanut aallot jatkumaan ajatuksissamme. Makasimme silmät suljettuina ja kuuntelimme. Sitten nukahdin. Juhani on aina hereillä. Kun havahduin pissahätään, hän istui sängynlaidalla ja luki. Joskus vuode on hänen kohdallaan tyhjä. Pelästyn että hän on lähtenyt, ahdistuksissaan, mutta löydän hänet puutarhasta tupakoimassa tai keittiöstä juomassa kamomillateetä. Hei, hän sanoi, kun kävelin unisena vessaan. En välittänyt että lorotukseni kuului. Nuku hyvin, hän sanoi kun taas ohitin hänet. Monesti herään siihen että hän katsoo minua. Avaan silmäni ja kysyn miksi hän ei nuku. Sanon että on nukkutava, muuten ei voi elää. Ihminen joka ei nuku kuolee tai alkaa nukkua valveillaan. En halua olla hänen unennäköään

tai väsymyksen luoma harha. Hän sanoo nukkuvansa sitten kun voi, kun kaikki helpottuu. Niin tulisi käymään.

Varmimmin ihastun ihmisten puutteisiin. Henkiset vajavaisuudet ovat kiinnostavien ihmisten ainesosa, mutta sydämeni läikähtää fyysisille vajavaisuuksille. Jos mies on komea, mutta mykkä, sokea, pyörätuolissa tai vuoteeseen sidottu, rakastun oikopäätä. Kun Juhani riisui ensi kertaa paitansa, näin leikkausarven, haavoitetun miehen merkki. Rintakarvoissa oli harmaata. Pian opin että rintakehää piti varoa, siitä ei saanut ottaa käsillä tukea jos olin ratsailla. Jos kävin makaamaan Juhanin päälle, hän oli pian työntämässä minua pois. Hurrin seksin aikana ehdotin Juhanille taukoa. Se ei sopinut, vaikka kuulin puusikutuksen ja hikeä tippui kasvoilleni, mutta myöhemmin opin vetoamaan vessahätään ja mies sai hengähtää. Vessassa ajattelin mitä tekisin jos hän kuolisi sänkyyni, kenelle soittaisin ensin, vaimolle vai sairaalaan. Tietenkin sairaalaan. Ambulanssin. Juhani kannettaisiin ulos, valkoinen liina kasvoillaan, auto ajaisi pois. Minä jäisin yksin kotiin. Jonakin päivänä sain puhelinsoiton. Kertoisin kaiken.

Uusiin ihmisiin ja paikkoihin tutustuminen on ollut minulle aina maailman ohentamista. Miksi täyttäisin elämäni pinnantasaisilla kokemuksilla ja ihastuksilla, kun voin kulkea tuntemassani syvemmälle. En ole antanut itseni juurikaan ihastua, koska tiedän kuvitelmiäni voiman. Rakastan ihmisiä liikaa kiintyäkseni heihin. Kavahdan hetkeä jolloin huomaan tunteeni alkavan hiipua, kun kaikki keksimäni kauneus alkaa

varista ja päivien tymeys syrjäyttää haaveeni. Ei ole oikein käyttää toista ihmistä unelmiensa välikappaleena.

Juhani sanoi olleensa Pärnussa kymmenen minuuttia kun tapasimme. On naurettavaa tavata tuleva rakastettu posti-konttorissa, kysellä mukamas neuvoa kirjekuorissa. Molemmat olimme epäilyttävällä tavalla alttiita. Tavallisesti en pidä mahdollisuuksista, joita miesten katseet minulle tarjoavat. Ne masentavat samalla tavalla kuin kiertävän sirkuksen mainoskyltti. Kannoinkin sen päivän mukaan ilkeää, teennäistä tunnetta ja palasin kotiini kevyenä mutta itseeni tympään-tyneenä. Yöllä mietin miten onnettomaksi yksi tuntematon mies saattoi minut tehdä.

Tarkkailen itseäni peleistä, niitä on makuuhuoneessa, portaikossa ja kylpyhuoneessa. Rakastumisen ihme on siinä, että alkaa pitää itsestään, näkee itsensä toisen silmin. Nuorena ihmisellä on yhdet kasvot, kaikissa valokuvissa hän on melko samannäköinen, eikä yhdessäkään vahingossa vanha. Kolmenkymmenen vuoden iässä kasvoja syntyy lisää, keski-ikäisen naisen kasvot ja pienen tytön kasvot. Milloinkaan ei voi tietää, mitkä kasvot milloinkin näyttäytyvät. Toisinaan valokuva eiliseltä on kuin toisesta ajasta ja tarinasta. Silti on syytä iloita siitä, että tämän ikäisenä olen enemmän kaikkea kuin tulen koskaan olemaan tai milloinkaan ollut. Samasta syystä niin monenlaiset ihmiset voivat rakastaa minua. Milloinkaan ihminen ei ole niin alttiina rakkaudelle sen kaikissa muodoissaan kuin kolmenkymmenen vuoden iässä. Juhani on tullut juuri suihkusta. Hän harhailee keittiössä ja penkoo kaappeja. Etsii korkinavaajaa. Sitä hän aina etsii, mutta

ei malta keskittyä. Hän tulee olohuoneeseen, kuulen sen voimistuvista askelista, lattia narahtaa aina samassa kohdassa, pian hän on huoneeni ovella. Kirjoitan sängyllä, selkä kyyryssä, tekstinkäsittelylaitteeni on yöpöydällä. Sen vieressä on vesilasi. Juhani sanoo, ettei ole kotonaan tällainen, koko huoneistoa asuttava. Hän nojaa ovenpieleeseen ja katsoo minua tuimasti. Hän ei näytä vanhalta eikä nuorelta, ei iloiselta tai vihaiselta, väsyneeltä ehkä, varmuudella ainakin siltä että vaihtelevat ilmeet kuuluvat erityisesti hänelle.

Vartalo luodaan kosketuksin ja sanoin, sitä ei näe peilistä, eikä sen ulottuvuuksista saa tietoa mittanauhalla. Iho on päätöksestä sileä tai karkea, uusi tai kauan elänyt. Kaltaisestani ihmisestä voi tuntua typistävältä, että osani on alkuun vain helliä, olla tosikko ja varoa sanojani. Hellyyden kasvaessa se ei tunnu kuitenkaan rajoittamiselta, sillä sen minkä varovaisuuttani menetän, saan takaisin toisenlaisena vapautena. Ihmiset jotka puhuvat toisensa kauniiksi sallivat muidenkin olla sitä.

Aamupäivällä yhdentoista aikaan Juhani talutti minut rannalle. Taakse sidotut käteni hän oli peittänyt ulsterilla. Takin tyhjät hihat heiluivat sivuillani, kun kävelimme halki rantapuiston. Sää oli pilvinen ja kylmä, rannalla ei ollut ainutakaan ihmistä. Ylitimme hiekan ja etenimme matalassa vedessä. Syvällä Juhani painoi pääni veden alle. Nousin pintaan henkeä haukkoen. Syntyi tunne, jota en osannut rajata. Se tuntui lahjalta. Kun pyysin, Juhani painoi pääni uudelleen. Sitten hän irrotti paperinarun käsieni ympäriltä, kaivoi

rantakassistaan viltin ja kietoi sen ympärilleni. Kävelimme takaisin.

myöhempää varten

Mikä erehdys ajatella missään olevan vähemmän rakkautta kuin ruumiissani, sillä rakkautta on aivan kaikkialla aivan yhtä paljon.

Heti ensimmäisenä kesänä Pärnussa myin isäni posliinifiguurit ja ostin Hondan. Moottoripyörä on minulle kehkeytymisen savuista olennoitumista, muistutus siitä että ihan kaikki elämässäni on liikkuvaa. Kun päristelen Hondallani töihin, havainnoin mielihyvän ja -pahan ohittumista, kiihdytyksiä, tai jonkin hitaammin kääntyvän lävistämistä. Moottoripyörän olemuksessa on voimaa haastaa päivän kirkkautta uhkaavat konventiot. Ihastuttavin on kuitenkin vastakkainen havainto: huimimmassa vauhdissa jonka vanha mutta tomera nelitahtinen moottori sallii on ajaminen perimmäistään paikallaanoloa. Mikään kantava tunne ei vaihda paikkaa, vaikka vinhasta ympäristöstä voisi niin päätellä. Määränpää on perustavalla tavalla lähtöpiste.

Ajan aution varastoalueen poikki kahvilan pihaan. Sammutan moottorin ja vedän tukijalan pyörän alle, kiirehdin ovesta sisään. Mirkolla on hapan ilme, olen viisi minuuttia myöhässä. Takahuoneessa viskaan takin tuolin selkänojalle, puen essun ja olen valmis kaikkeen.

Kävelemme Juhaniin kanssa aina samoja reittejä, samoja rantakatuja, samojen puistojen halki, levähdämme samoilla penkeillä. Sellainen kaupunki Pärnu on. Hyvin nopeasti se vie päivien yksilöllisyyden ja tekee kaikesta vain yhden kuvan, postikortin. Eteisen parketille laskeutuva kortti kertoo paitsi lomamatkasta myös liikkuvuuden yksioikoisuudesta.

Toisinaan kävelyistä tulee erityisiä. Silloin tarvitaan poikkeuksellinen luonnonilmiö, riita tai mieleenpainuvat sanat.

Juhani kertoo, ettei ole Pärnussa vain lomailemassa vaan rakentamassa taloa, tai talo ei tulisi Pärnuun mutta lähelle, kaupungin ulkopuolelle. Kysyn mitä varten sellainen rakennetaan. Loma-asunnoksi, Juhani sanoo, mutta voimme olla siellä yhdessä, olen suunnitellut sen itse, muiden töideni lomassa, siitä tulee valkoinen, kaksikerroksinen, funkkistyylinen. Toiseen kerrokseen tulee koko talon kiertävä parveke, josta on näkymä merelle ja kauas peltojen yli. Istuisimme parvekkeella, nauttisimme teetä ja katsoisimme tulevaisuuteen. Milloin talo valmistuu, kysyn. Vuodessa, korkeintaan kahdessa. Tontilla on nyt toinen talo, joka puretaan.

Jatkamme kävelyä. Juhani rakentaa huvilaa perheelleen, ajattelen, on iloinnut talosta heidän kanssaan, lapset ovat kirkuneet.

Sellainen läheisyys kuin tänään maattessamme sylikkäin ei ole oikeastaan mitään tunnetta, ei edes rakkautta, siinä ei ole lainkaan himoa tai vähääkään epäilyksiä. Havahtumisessa on sen sijaan surua: miksi vasta nyt. Jossakin määrin olen aina tiennyt, ettei minun ole hyvä kokea liikaa. Elämässäni säänteliäisyys on ollut hyve. Kitsastelusta olen saanut suurimman

nautinnon. Sellainen kokemus kuin tänään voi saada yhden-tekevät asiat hehkumaan, mutta myös luoda yhdentekevyyttä. En tiedä miten minun käy.

Ajoimme vuokra-autolla kaupungin ulkopuolelle. Juhani oli vaiti, keskittyi tiehen ja löytämään perille. Arvelin ettei hän ollut ajanut autoa pitkiin aikoihin. Hän piti kaksin käsin kiinni ratista ja pyysi minua sytyttämään puolestaan tupakan, sytytin ja asetin sen hänen huultensa väliin.

Kun pääsimme perille, kivitaloa lannistettiin suurin moukarein, savuttavan nosturin huipulla oli jättimäinen kuula, joka murjoi seiniä. Juhani seurasi toimitusta palavin silmin. Katselin miten tyhjyys jota kuula loi rakentui hänen mielesään seiniksi ja ikkunoiksi, valoksi joka läpäisee huoneet ja synnyttää pölyn ja kodikkuuden. Tämän näin Juhanin uudistuneista silmistä, jotka olivat kerrankin auki.

Paluumatkalla alkoi ripotella. Juhani etsi hermostuneena kytkintä jolla käynnistää pyyhkijät. Käänsin vivun ratin oikealla puolella ylös. Puolessa matkassa sade yltyi, tuulilasi lainehti vettä, Juhani kurottautui eteenpäin nähdäkseen tien. Alkoi hämärtää.

Tien sivussa Juhani pyöritti ikkunan auki ja hengitteli sadeilmaa. Se tuoksui hiekalta ja kalalta. Kuuma ilma oli haihduttanut kauniin rantamme taivasiin, ja pilvet tiputelivat sen nyt armeliaasti alas. Juhani oli niin ajatuksissaan, etten uskaltanut puhua. Inhoan puhumattomuutta, varsinkin puhelioiden puhumattomuutta. Olinko jo niin tuttu, että seurassani saattoi olla hiljaa? Sitten Juhanin käsi oli reidelläni, rohkaistuneena ja iloisena. Viivymme autossa sateen

ajan, puoli tuntia. Autosta myrskyn keskellä syntyi yksi paikoistamme. Pieni lämmin tuikku katossa ja ummehtunut haju. Arvaamaton rajautuminen keskellä maantietä, jossakin päin Viroa, kaukana Helsingistä.

Tärkeintä on rakastaa kun sellainen mahdollisuus sattuu kohdalle, Juhani sanoo minulle aamulla, vakavin silmin. Hän kaataa hutiloiden kahvia. Maljakossa on pioninvarsi. Vastaa hänelle, että joka tarttuu tilaisuuteen rakastaa, tarttuu siihen toistekin, muiden kanssa. Sääntö on ehdoton: kaikkein vetovoimaisimpiin ihmisiin ei pidä koskaan kiintyä.

myöhempää varten

Ihastumisen vallitseva tyyli on hölynpöly, siksi rakkaudesta voi kirjoittaa vakuuttavasti vasta silloin kun se on muuttunut kokonaan saduksi.

Ensimmäinen yömmä. Kirjoitan siitä jotain muistiin. Tulimme talolle ravintolassa vietettyjen tuntien päätteeksi, humaltuneina, suutelevaisina. Arvauksia on monia. Hän saattoi ajatella vaimoan ja perhettään, tuntee lamauttavaa syyllisyyttä, nähdä itsensä ulkoapäin, vieras nainen kahareisin sylissänsä. Hän saattoi pelätä erektionsa puolesta. Myöhemmin Juhani totesi, että hänen on ollut vaikeaa löytää tosielämän tilanteissa samanlaista kiihkoa kuin ajatuksissaan, kesti aikansa ennen kuin hän pääsi nykyhetken karvauuden ylitse niin että seksi yhdistyi tunteisiin.

Seuraavalla kerralla Juhani oli toinen ihminen, vauhdikas, suoranainen yllätys.

Kun puhumme elämästä, emme sentään yhteistä elämää suunnitellen, ajattelen varsinaisuutta. Miten usein ihmiset perustavatkaan saavutuksensa varsinaisuuteen. Jos ei ole ollut yhdyntää, varsinainen puuttuu, huolimatta siitä miten kaukana tai lähellä on käyty. Varsinainen perhe syntyy vasta toisen lapsen myötä. Varsinainen taiteilija on se, joka on käynyt taidekoulun ja päässyt ammattiliittoon. Minä en usko lainkaan varsinaisuuksiin. Meidän tulisi herkistyä välitilan nautinnoille, kaikelle sille mikä ei ole selvin sanoin kerrottavissa, mutta tavallisuuden tyrannia vaanii meitä kaikkialla, lannistavana, valtaansa vartioiden.

Sinun ei tarvitse kuin käydä kävelyllä, Juhani sanoo, olla poissa tunti, kun alan jo ikävöidä mennyttä, aamiaista jonka tähteet ovat vielä pöydässä, koen että osakseni on koitunut vahingossa jokin minulle kuulumaton onni. Muistelen itseäni kaatamassa kahvia, sinua näyttämässä sormella että riittää. Miten olen saattanut olla sellaisessa tilanteessa, mennä täydestä? Olla vahingossa kuka tahansa, sipaista toista ohimennen, mistä sellainenkin tapa opitaan, leikata molemmille kurkkua, ojentaa lautanen jolla on viipaloituna kuorimani appelsiini.

Tänään päiväkahvien jälkeen, kun olin mennyt yläkertaan levolle ja nukkunut ainakin tunnin, Juhani herätti minut napsuttelemalla sormiaan korvani juuressa. Hänellä oli kädes-
sään hillopurkki, jonka sisällä kimpoili ampiainen. Minun oli vastattava viipymättä kysymykseen: kuinka paljon tarvitsisin rahaa, jotta antaisin ampiaisen pistää itseäni. Ajatuksena oli että Juhani avaisi hillopurkin ja sujauttaisi sen alassuin vatsalleni. Sanoin että temppu olisi törkeä, ampiaiselle. Sitten hän teki niin kuin uhkasi. Ampiaainen rauhoittui heti, alkoi tepsutella purkin reunoja, kunnes astui vatsalleni. Sen kevyt kokonaisuus tuntui ihastuttavalta. Sekin että sillä oli pistämisen edellytys. Seurasimme ampiaista. Ei ollut kiirettä mihinkään. Monet ihan täydet asiat ovat niin kevyitä, sanoin. Painoin lauseen mieleeni.

myöhempää varten

Hämmentävää miten paljon rajoja ihmisruumiiseen sisältyy. Voisi kuvitella että tie häpeään ja suoranaiseen pahuuteen kul-
kisi kauempana minusta, pimeillä takapihoilla tai toimistossa jossa tiedän kassakaapin koodin, mutta ei, raja onkin tässä, kiinni minussa.

Juhani sanoi tämän olevan rinnakkaismaailma, jossa hän voi elää parempana miehenä. Pitkien suhteiden surullinen paradoksi on siinä, hän jatkoi, että tuttuus ei lähennä vaan lisää epävarmuutta. Pitkissä rakkaussuhteissa suutelemisen kiihkoon antautuminen on harvinaista, kun taas tuntemattoman ihmisen kanssa kaikki voi olla rajattoman helppoa. Kysyin